

Dar kartą apie intertekstualumą. Ką jis sako apie mokslinį tekstą?

Rūta Petrauskaitė

Lietuvių kalbos katedra
Vytauto Didžiojo universitetas
K. Donelaičio g. 52
LT-44248 Kaunas, Lietuva
El. paštas: r.petrauskaite@hmf.vdu.lt

Jolanta Šinkūnienė

Anglų filologijos katedra
Vilniaus universitetas
Universiteto g. 5
LT-01513 Vilnius, Lietuva
El. paštas: jolanta.sinkuniene@flf.vu.lt

Santrauka

Nemažą bet kurio mokslinio teksto dalį sudaro įvairiai pavartojami kitų autorių tekstai, tad intertekstualumas, arba kitų tekstų panaudojimas naujame tekste, sulaukia nemažai dėmesio ir iš kalbininkų, ir iš bibliometrų, tai yra ir svarbus rodiklis mokslo vertinimo politikoje. Vienos iš intertekstualumo išraiškų moksliniame tekste – nuorodų į šaltinius – vartojimas yra išsamiai tyrinėtas anglakalbėje literatūroje, pastebėtos įdomios kokybinės ir kiekybinės nuorodų vartojimo tendencijos, atskleisti tarpdisciplininiai ypatumai. Lietuviškame moksliniame diskurse nuorodos į šaltinius yra beveik visai netyrinėtos. Šiame straipsnyje aptariami nuorodų į šaltinius moksliniame tekste rodikliai: nuorodų tankis, literatūros sąrašė pateikiamų šaltinių publikavimo metai, pasikartojančių šaltinių dažnis, šaltinių įvairovės procentinis paskaičiavimas, vienanarių ir daugianarių nuorodų lizdų santykis, nuorodų pasiskirstymas teorinėje ir praktinėje darbo dalyse, literatūros šaltinių žanrinis santykis, citatų, persakymų ir percitavimų pasiskirstymas, jų pristatymas tekste ir nuorodų detalumas. Tyrimas atliktas remiantis dviem disertacijomis, pelniusiomis kasmetinį geriausios humanitarinių ir socialinių mokslų disertacijos apdovanojimą Lietuvos jaunųjų mokslininkų sąjungos organizuojamame konkurse. Aptariamos disertacijos atskleidžia skirtingus šaltinių panaudojimo būdus, kurie iliustruoja skirtingas argumentacijos ir šaltinių integravimo tradicijas atskirose disciplinose.

Raktažodžiai: intertekstualumas, citavimo indeksai, nuorodos į šaltinius, kiekybinė ir kokybinė analizė, tarpdisciplininiai tyrimai

Intertextuality in research writing revisited

Abstract

Intertextuality, or the link between two texts, has long been recognized as a very important part of research writing. Citations in particular have attracted much attention both from applied linguists and from bibliometricians. Citation indexes have now become an inseparable part of research evaluation which, in its turn, plays the key role in research funding. It is hardly surprising, therefore, that evaluation based on citation indexes as the main criteria for financing and scientific awards has received a widespread dissatisfaction, primarily because it often fails to take into account the breadth and variety of disciplinary approaches. In order to shed light on citation practices and their suitability for research evaluation, scientists have been approaching citations from both scientometric and linguistic perspectives. Much has been done in the field, including research on self-citation and its impact on citation indexes, a variety of attempts to classify citations, sentiment analysis for citation polarity and automatic citation strength estimation, *inter alia*. Most of these works, however, are based on data from one discipline or compare two clearly contrasting science areas, such as the so called “hard” and “soft” sciences. There are far less studies that offer an in-depth view of how citation works in closer disciplines as well as in research cultures other than English.

Based on two PhD dissertations written by Lithuanian young scholars in sociology and cultural studies, this paper analyzes a variety of quantitative and qualitative citation aspects, such as citation density, year of publication and its type, integral/non integral distinction, level of detail, number of citations at one reference point, type & token ratio adapted to citations, the distribution of citations in theoretical and practical parts of the dissertations. The results reveal clear disciplinary differences in the use of citation. The cultural studies dissertation uses more direct quotes than the sociology dissertation, with integral references dominating and thus allowing to place more emphasis on the cited author rather than on the information. Conversely, non-integral referencing prevails in the sociology dissertation with less detailed reference to sources used. Books are the most popular type of reference source in the cultural studies dissertation, while the sociology dissertation relies more on research articles.

If automatized, the analytical model adopted in this paper could serve as a fast and useful tool for the initial evaluation of student papers, research articles submitted to research journals, etc. The citation patterns of a new work can be matched against prevailing citation trends in the discipline and reveal how adequately the new work is embedded in literature.

Keywords: intertextuality, citation indexes, citation analysis, quantitative and qualitative analysis, cross-disciplinary research

1 Įvadas

Akademinis diskursas daugiau nei bet kuris kitas pasižymi intertekstualumu – pačiomis įvairiausiomis kitų tekstų apraiškomis, besiskiriančiomis panaudojamų šaltinių integravimo į naują tekstą detalumu. Kitų autorių tekstų panaudojimas apima visą skalę galimybių ir gali būti reiškiamas labai įvairiai, tačiau dažniausiai nurodoma tokia intertekstualumo tipų skalė: vieno teksto turinys kitame tekste gali būti perteiktas tiksliais citatomis, parafrazėmis, laisvu kitų autorių minčių persakymu, dokumentuotomis nuorodomis, bendro pobūdžio paminėjimu ar neeksplikuotomis ir nedokumentuotomis užuominomis bei aliuzijomis (plg. įtakingiausią kritinės diskurso analizės atstovą Fairclough 2003, 39–40). Akademinio intertekstualumo įvairovė ir mastas visai suprantamas, nes remtis kitų mokslininkų darbais čia yra privalu, jie yra tas fonas, kuriame išryškėja naujo darbo originalumas. Kuo ryškesnis tas fonas, kuo didesnis referencijų laukas, kuo naujesniais tyrimais remiamasi, tuo didesnė mokslinio darbo vertė.

Pats terminas *intertekstualumas* paprastai vartojamas humanitarų (dėl šio termino vartosenos skirtumų lingvistų ir literatūrologų darbuose žr. Marcinkevičienė 2008, 72–77), kitų krypties atstovai, ypač bibliometrai, renkasi *citavimo* terminą¹, juo įvardydami iš esmės tą patį reiškinį – vienų tekstų turinio panaudojimą kituose, tekstų sąmaišą. Esminė skirtis yra ta, jog kalbėdami apie cituojamumą, bibliometrai remiasi ne pačiu akademinio tekstu ir jame esančiais aukščiau išvardintais kitų tekstų tarpais, bet panaudotos literatūros ir šaltinių sąrašais, t. y. bibliografinėmis nuorodomis. Būtent pagal jas nustatomi cituojamumo rodikliai, labai plačiai taikomi mokslo autoritetams – asmenims ar institucijoms – įvardyti. Be to, pagal citavimo ryšius nustatomos mokslinės minties mokyklos ir paradigmos, identifikuojami citavimu susiję mokslininkų tinklai, labiausiai cituojami ir dėl to didžiausią poveikį darantys darbai, moksliniai ryšiai tarp institucijų ar šalių ir dar daugelis kitų dalykų.

Citujamumo rodikliai yra neatsiejama mokslo vertinimo, o vertinimas savo ruožtu – mokslo finansavimo dalis, taigi jie turi didelę galią ir lemia simbolinį ir finansinį kapitalą. Dėl šių ir kitų priežasčių citavimu, suvokiamu plačiąja prasme, dažnai manipuluojama. Siekiant padidinti savo ar kolegų, savų leidinių cituojamumą, imama cituoti tendencingai pasirenkant cituojamus šaltinius, o norint suteikti tekstui daugiau mokslinės vertės, be pagrindo ilginamas cituojamų šaltinių sąrašas. Nenuostabu, kad išskirtinis rėmimasis citavimo indeksais kaip pagrindiniais mokslo vertės nustatymo

---

¹ Plg. „Visuose bibliometriniuose tyrimuose terminas ‘bibliografinė nuoroda’ patogumo dėlei dažniausiai keičiamas terminu ‘citata’, neteikiant šiam sampratos ‘tiksliai veikalo, knygos ar kalbos ištrauka kuriam nors samprotavimui ar įrodymui patvirtinti.’“ (Voverienė 2000, 133)

instrumentais ilgainiui sukėlė akademinės bendruomenės nepasitenkinimą². Siekiama jų atsisakyti, derinti su kitais rodikliais, tuo pat metu bandoma tobulinti citavimo duomenų gavimo būdus taip, kad citavimas rodytų kitų autorių pripažinimą. Vienas žingsnis ta linkme bibliometrų buvo žengtas ėmus automatiškai iš literatūros sąrašo atmesti savicitavimą, t. y. nuorodas į anksčiau skelbtus to paties autoriaus ar autorių tekstus. Kitu atveju imta tirti citatų aplinką tam, kad būtų galima nustatyti, ar cituojama vertinant teigiamai, pritariant ir remiantis cituojamu šaltiniu, ar atvirkščiai, šaltinis kritikuojamas ir atmetamas. Savicitavimas nustatomas patikimai (Hyland 2003), o kalbinės citatų aplinkos tyrimai kur kas sudėtingesni, be to, palyginti nauji, todėl gerų rezultatų dar nėra. Šiuo atveju svarbu tai, kad nuo bibliometrinės literatūros sąrašo analizės buvo pereita prie kompiuterinio mokslinės literatūros teksto tyrimo, paremto vadinamosios sentimentų analizės metodika (Small 2011; Ritchie *et al.* 2008). Šį žingsnį žengė informatikai, laikydamiesi informacijos moksluose įsitvirtinusios labai plačios citatos sampratos, pagal kurią bet koks dokumentuotas, t. y. metrika papildytas, informacijos šaltinio paminėjimas yra vadinamas citata.

Į citavimą, o tikriau – intertekstualumą, kaip tam tikrą akademinės kultūros reiškinį žvelgiant iš diskurso analizės pozicijų, būtų svarbu laikytis tam tikrų nuostatų. Pirmiausiai, tikslinti vartojamus terminus ir citata vadinti tik autentišką cituojamojo teksto intarpą, nuo cituojančiojo teksto atskirtą kabutėmis arba pažymėtą kitu šriftu. Taip susiaurinus citatos sampratą nuo jos atsiskirtų šio teksto pradžioje minėti kiti svetimų minčių persakymo ar paminėjimo atvejai, dėl to akademinio intertekstualumo analizė taptų detalesnė ir gilesnė. Ši nuostata suponuoja ir kitą – esminę mokslinio teksto, o ne literatūros ir šaltinių sąrašo analizę, skirtą kokybiniam kalbinio citatų konteksto, jų funkcijų, integravimo į cituojantįjį tekstą, citavimo ir persakymo santykio, percitavimo ir kai kurių kitų kultūrinių citavimo papročių ir akademinų tradicijų tyrimui³. Toks tyrimas būtų labai pravartus akademinėi savistabai ir savimonei, skirtingų mokslo šakų, kryptų ar net sričių ypatybėms nustatyti, taip pat bendrajai akademinėi kultūrai, mokslinės minties apykaitai aprašyti. Galiausiai, kokybiniai intertekstualumo tyrimai leistų patobulinti kiekybine analize paremtus citavimo rodiklius.

Citavimo ypatumai tekstuose anglų kalba yra išsamiai tyrinėti diskurso analitikų, aptartos disciplininės tendencijos, pasiūlyta ne viena citatų ir įvairių kitų svetimų minčių persakymo tipų klasifikacija (žr. White 2004). Yra ir tarpkalbinių darbų, kuriuose paprastai lyginami anglakalbių mokslininkų citavimo įpročiai su kitos kultūrinės mokslinės bendruomenės tradicijomis (Fløttum *et al.* 2006; Mur Dueñas 2009). Citavimo stilius ir tradicijos lietuvių moksliniame diskurse yra mažai tyrinėtos, ypač atliekant viso

---

² Vienas iš pavyzdžių – San Francisko DORA deklaracija <http://www.ascb.org/dora/>

³ Šios temos patenka į vadinamuosius turinio analize paremtus citavimo tyrimus (*content-based citation analyses*), plg. Ding *et al.* 2014.

teksto ar bent jau citatų aplinkos analizę. Galima būtų paminėti Bitinienės (2005) tirtas mokslinio stiliaus tekstuose vartojamas intertekstualumo raiškos priemonės, Damošiaus (2007) tirtus humanitarinių mokslų knygų citatų vartosenos ypatumus, Koženiausienės (2007) aptartas įvairias citavimo formas grožinės literatūros kūriniuose, Leonavičienės (2003) analizuotus prancūzų ir lietuvių politinės spaudos citavimo ypatumus. Taigi matyti, kad yra poreikis platesniems intertekstualumo tyrimams, ypač moksliniame tekste, atkreipiant dėmesį į intertekstinių nuorodų integravimą į naują tekstą, jų funkcijas, vertę ir pritaikomumą mokslo vertinimui.

Šis bandomasis tyrimas apsiriboja tik kai kuriais iš aukščiau išvardintų aspektų. Čia siekiama apžvelgti nuorodų į šaltinius pateikimo ir jų integravimo į naują tekstą laipsnį, būdus bei jų tyrimo poreikį ir galimybes remiantis dviejų skirtingų disciplinų daktaro disertacijų tekstais. Nuorodomis į šaltinius čia laikomi visi aukščiau minėti intertekstualumo atvejai: citatos, pažodžiui ar laisvai persakytos kitų autorių mintys, bendro pobūdžio paminėjimai ar užuominos bei aliuzijos, jei tik jos yra dokumentuotos, t. y. turi šaltinio nuorodą.

2 Tyrimo medžiaga ir metodai

Tyrimui pasirinktos dvi disertacijos: socialinių mokslų srities, sociologijos krypties disertacija „Ar senatvė yra stigma? Senėjimo tapatumas Lietuvoje“ (2012) (toliau – sociologinė disertacija⁴) ir humanitarinių mokslų srities, filologijos krypties kultūrologinė disertacija „Tapatybės konstravimas Britanijos ir Indijos kine: pokolonijinis aspektas“ (2013) (toliau – kultūrologinė disertacija). Abi disertacijos yra pelniusios kasmetinį geriausios humanitarinių ir socialinių mokslų disertacijos apdovanojimą Lietuvos jaunųjų mokslininkų sąjungos organizuojamame konkurse.

Tarpdisciplininuose citavimo tyrimuose vadinamieji „lengvieji“ mokslai (*soft sciences*) (t. y. humanitariniai ir socialiniai mokslai) dažnai suplakami į vieną grupę ir priešinami „sunkiesiems“ mokslams (*hard sciences*), kuriems priskiriami tikslieji ir gamtos mokslai. Rečiau pasitaiko tyrimų, kuriuose lyginamos ne tokios kardinaliai priešingos mokslo sritys, arba tos pačios mokslo srities kryptys ir šakos. Tad šis tyrimas yra bandymas pažvelgti į nuorodų į šaltinius teikimo tendencijas neretai artimomis laikomose mokslo srityse.

Tekstyno „SocKult“, sudaryto iš abiejų disertacijų, grynojo teksto⁵ apimtis – beveik 95 000 žodžių.

⁴ Prie pateikiamų pavyzdžių nurodomos santrumpos Soc ir Kult.

⁵ Pašalinus titulinį lapus, priedus, bibliografijos sąrašus, paveikslų ir lentelių sąrašus, pačius paveikslus ir lenteles, ištraukus iš interviu su respondentais, publikacijų ir pranešimų sąrašus, filmografiją, epigrafus skyrių pradžioje, vertimus iš anglų ir hindi kalbų, pateikiamus išnašose, išplėstines citatas.

Disertacija	Žodžių skaičius
Sociologinė	49 397
Kultūrologinė	45 313
Iš viso:	94 710

1 lentelė. Tekstyno „SocKult“ žodžių skaičius

Nuorodų į šaltinius buvo ieškoma rankiniu būdu, t. y. skaitant tekstą (ir pagrindinį disertacijos tekstą, ir tekstą išnašose) ir pažymint kaip nuorodą visus tuos atvejus, kai tekste būdavo nurodoma šaltinio autoriaus pavardė ir metai (su konkrečiu puslapiu arba be jo). Tokie atvejai, kai pateikiama tik autoriaus pavardė ar kitokia nuoroda į autorių (pvz., įvardis), be nurodomo šaltinio metų, į skaičiavimus nebuvo traukiami. Paprastai tai būdavo tos pačios minties išplėtojimas, kai šaltinio autoriaus pavardė be leidinio metų minima sakinyje dėl teksto rišlumo (1)–(2), arba kai autoriai minimi apibendrintai (3)–(4):

- (1) *M.Wilinska (2012) „Trečiojo amžiaus universitetų“ Lenkijoje pavyzdžiu parodo, kad jų ideologija neigia senatvę, tad puikiai dera priešiškoje senėjimui visuomenėje. Ji nekvestionuoja senėjimui priešiško diskursų, senatvės įvaizdžių, o kovoja prieš patį senėjimą, tokiu būdu nesudarydama prielaidų kilti teisių gynimo sąjūdžiui. (Soc)*
- (2) *Socialinį tapatumą, anot E.Goffmano, sudaro kategorija ir jos būdingi atributai, savybės - tiek asmeninės, pavyzdžiui, sąžiningumas, tiek socialinės struktūros, pavyzdžiui, profesija. Bendraujant su nepažįstamu žmogumi, numanoma jo kategorija ir jai priskiriami atributai, tik paprastai neįsisąmoninami savi lūkesčiai jo atžvilgiu, nebent jie nebūtų išpildomi. Pastaruoju atveju pastebima, kad visą laiką buvo daromos prielaidos, koks turėtų būti priešais esantis individas. Šie lūkesčiai autoriaus vadinami kaip „galiojantys“ („in effect“, 1986:2) ir įvardijami kaip virtualus socialinis tapatumas. (Soc)*
- (3) *Darbe glaudžiai persipina ir kino bei pokolonijinės teorijos aspektai, ypač tam tikrų pokolonijinių ir kultūros teoretikų (Stuarto Hallo, Homi Bhabhos, Ashiso Nandy, Benedicto Andersono, Partho Chatterjee ir kt.) įžvalgos. (Kult)*
- (4) *Vyraujančios senėjimo tapatumo teorijos („senėjimo kaukės“, „socialinės kaukės“, M.Foucault „iškūnijimo tezė“, gerotranscendentinė teorija), kaip ir A.Giddenso pomodernaus reflektivaus Aš koncepcija, menkai paaiškina senatvės tapatumą šiandieninėje Lietuvoje. Šiam tikslui tinkamesnė E.Goffmano stigmatos koncepcija, leidžianti paaiškinti senatvės neigimą, vengimą ir marginalizavimą. (Soc)*

Nors (1) pavyzdyje nuoroda į Wilinską daroma du kartus (*M.Wilinska (2012) [...] parodo; ji nekvestionuoja*), tokie atvejai skaičiuojami kaip viena nuoroda, ta, kuroje šaltinio autorės pavardė minima kartu su šaltinio metais. Taip pat ir pirmoji nuoroda į

Goffmaną (anot E. Goffmano) antrajame pavyzdyje netraukiama į tolimesnį tyrimą, o skaičiuojama ir toliau analizuojama nuoroda su leidinio metais ir puslapiu (*autoriaus vadinami [...] 1986:2*). (3)–(4) sakiniuose pateikiami apibendrintų nuorodų pavyzdžiai, kurie, kaip minėta, į skaičiavimus nebuvo traukiami, nes nenurodomi leidinio metai, todėl nėra galimybės juos priskirti konkrečiai datuojamam šaltiniui.

Pabaigus rankinę analizę, jos rezultatai buvo antrą kartą patikrinti automatinio būdu, ieškant skliausto simbolio, t. y. (arba), nes jis būtinas pateikiant nuorodą į šaltinio metus. Visos gautos nuorodos toliau buvo klasifikuojamos ir analizuojamos pagal šiuos rodiklius: nuorodų tankis, literatūros sąraše pateikiamų šaltinių publikavimo metai, pasikartojančių šaltinių dažnis, šaltinių įvairovės procentinis paskaičiavimas, vienanarių ir daugianarių nuorodų lizdų santykis, nuorodų pasiskirstymas teorinėje ir praktinėje darbo dalyse, literatūros šaltinių žanrinis santykis, citatų, persakymų ir percitavimų pasiskirstymas, jų pristatymas tekste ir nuorodų detalumas.

3 Rezultatai ir jų aptarimas

Vienas dažnas nuorodų į šaltinius tyrimo būdas yra nuorodų tankio, t. y. nuorodų skaičiaus tenkančio 1000 žodžių, matavimas. Hylandas (2005) pabrėžia šaltinių svarbą moksliniame tekste, nes gebėjimas integruoti naujas išvalgas į jau publikuotą mokslinę literatūrą, tinkamai kuriama niša bei kontekstas naujam tyrimui patvirtintina autoriaus patikimumą ir žinias konkrečioje mokslo srityje. Kaip rodo anglų mokslo kalbos tyrimai, nuorodų tankis skiriasi priklausomai nuo disciplinos: bendra tendencija yra ta, kad socialinių ir humanitarinių mokslų tyrėjai kitų autorių darbais remiasi gerokai daugiau nei tikslųjų mokslų atstovai (Hyland 2005; Hyland 2009). Hylando tyrinėtose taikomosios kalbotyros disertacijose anglų kalba 1000 žodžių teko 8,2 nuorodos į šaltinius, o elektroninės inžinerijos – tik 2 nuorodos (Hyland 2005, 57). Moksliniuose straipsniuose pastebimas dar didesnis nuorodų tankis nei disertacijose, o skirtumai tarp disciplinų išlieka. Štai filosofijos ir taikomosios kalbotyros moksliniuose straipsniuose nuorodų tankis – 10,8 nuorodos 1000 žodžių, o sociologijos moksliniuose straipsniuose jis buvo vienas aukščiausių ir sudarė 12,5 nuorodos 1000 žodžių. Palyginimui fizikai moksliniuose straipsniuose vartojo tik 7,4 nuorodos 1000 žodžių (Hyland 2009, 10). Mūsų analizuotose dviejose disertacijose nuorodų tankis taip pat didelis. Sociologinėje disertacijoje pavartoti 447 atskiri šaltiniai⁶, kurie iš viso pasikartoja 825 kartus, o tai yra 16,7 nuorodos normalizuojant jų dažnį 1000 žodžių. Kultūrologinėje disertacijoje pavartoti 192 atskiri šaltiniai⁷, kurie iš viso pasikartoja 426 kartus, t. y. nuorodų normalizuotas dažnis yra 9,4 nuorodos 1000 žodžių.

⁶ Atmetus iš literatūros sąrašo šaltinius, kurie yra percituojami iš kitų autorių darbų, ir vieną internetinę nuorodą.

⁷ Atmetus literatūros kūrinius, kuriais remiantis sukurti disertacijoje analizuojami filmai, o taip pat tuos kūrinius, kurių citatos naudojamos atskirų skyrių epigrafuose.

Nors nuorodų tankis yra vertingas rodiklis siekiant parodyti atskirų disciplinų panašumus ir skirtumus, pats savaime jis neatskleidžia literatūros integruotumo į naująjį darbą laipsnio. Ilgas literatūros sąrašas, t. y. didelis nuorodų tankis, gali rodyti, kad šaltinių integravimo į tekstą laipsnis nėra didelis, nes kuo daugiau šaltinių, tuo sunkiau juos visus išsamiai apžvelgti. Antra vertus, mažas nuorodų tankis pats savaime nereiškia, kad šaltinių, kuriais remiamasi darbe, integravimas į naująjį darbą yra didelis. Šaltinių integravimo laipsnis gali atsiskleisti tik atlikus išsamią jų analizę, t. y. nustačius, kiek jų yra tik persakoma arba tiesiog paminima, o kiek cituojama. Jei šaltinis cituojamas, taip pat svarbu pateikiamos citatos ilgis, funkcija ir kiti rodikliai.

Kitas rodiklis, galintis suteikti informacijos apie mokslinio darbo tematikos istoriją ir jos ištirtumo laipsnį, yra literatūros sąrašė pateikiamų šaltinių publikavimo metai. Knygose tikėtina didesnė leidinių metų įvairovė dėl didesnės paties objekto aprėpties, o moksliniuose straipsniuose neretai stengiamasi remtis naujausiais šaltiniais. Šis rodiklis, be abejo, yra veikiamas ir disciplinos specifikos. Disciplinų, kurių tyrimo objektai ir metodikos remiasi naujausiais atradimais, darbai turės naujesnės literatūros sąrašą; atvirkščiai, darbai, kurių objektams svarbi istorinė perspektyva, kurių tematika turi ilgą priešistorę, remsis ir seniau parašytais šaltiniais. Mūsų tyrinėtoje sociologinėje disertacijoje didesnė dalis šaltinių (73%) yra išleista iki XXI amžiaus pradžios (nuo 1902 m.⁸ iki 2001 m.). Kultūrologinėje disertacijoje XX amžiaus šaltinių procentas mažesnis – tokie šaltiniai sudaro 43%, o likę 57% apima nuorodas į naujesnius, 2002–2012 metų šaltinius. Taip gali būti dėl paties tyrimo objekto, o taip pat iš dalies ir todėl, kad kultūrologinė disertacija parašyta ir apginta metais vėliau, nei sociologinė.

Tačiau ar visi panaudoti šaltiniai turi vienodą vertę, t. y. ar jie visi vienodai integruoti į naują darbą? Kaip jau minėta, literatūros sąrašas yra vienas iš įrankių citavimo indeksams nustatyti. Nepaisant to, kiek vienas ar kitas šaltinis yra integruojamas į tekstą, jie visi įtraukiami į citavimo indeksų skaičiavimą vienodu pagrindu. Tačiau paprastai rašant darbą vienais šaltiniais remiamasi daugiau, o kitais šaltiniais – mažiau. Vieni šaltiniai yra kertiniai, nes, pavyzdžiui, sudaro teorinės prieigos esmę ar suteikia lyginimo pagrindą, todėl į juos nurodoma ne vieną kartą. Kiti šaltiniai gali būti pasitelkiami vienkartinėi įžvalgai ar sąsajai paremti. Abiejų disertacijų nuorodų tyrimas patvirtina, kad šaltinių integracijos laipsnis nėra vienodas. Sociologinėje disertacijoje 70% visų nuorodų yra šaltiniai, paminėti vieną kartą. Kultūrologinėje disertacijoje vieną kartą paminėti šaltiniai sudaro 53%. Kiti šaltiniai abiejose disertacijose yra paminėti du, tris, keturis kartus ir t. t.

---

⁸ Tai ankstyviausias disertacijoje minimas šaltinis.

Nuorodų į šaltinius dažnis gali būti pritaikomas ir šaltinių įvairovei nustatyti. Tekstynų lingvistikoje atskirų žodžių ir jų pavartojimo atvejų santykis (*type/token ratio*) yra reikalingas teksto žodingumui nustatyti. Teksto žodingumas rodo, kokį procentą jame sudaro skirtingi žodžiai; kuo teksto leksika įvairesnė, t. y. kuo skirtingų žodžių daugiau, tuo įvairovės procentas aukštesnis. Tikėtina, kad grožinės literatūros tekstas turės gerokai aukštesnį žodyno įvairovės procentą nei, tarkime, televizoriaus valdymo instrukcija. Taikant šio santykio principą mokslinio teksto šaltinių tyrimams, galima gauti informacijos apie tikėtiną teksto pobūdį. Kuo daugiau šaltinių yra pavartota vieną kartą, tuo šaltinių įvairovės procentas aukštesnis, o tai gali rodyti, kad tekstas yra labiau apžvalginio pobūdžio. Abiejose tirtose disertacijose šaltinių įvairovės procentas nebuvo itin skirtingas. Sociologinėje disertacijoje jis buvo 54%, o kultūrologinėje disertacijoje – 45%¹⁰.

Dar vienas rodiklis siejamas su šaltinių analize yra tekste vienu kartu nurodomų šaltinių skaičius. Viename nuorodų lizde (*reference point*) (Swales 1981, 41), apimančiame viską, kas užskliausta tais pačiais skliaustais, gali būti nurodomas vienas šaltinis arba pateikiama daugianarė nuoroda į keletą ar net daugelį šaltinių, pavyzdžiui:

(5) *Tokiu būdu masinės medijos interpretuoja visuomenei ir senėjimą (Estes, 2001), jos prisideda prie socialinių normų, susijusių su pagyvenusiais žmonėmis, kūrimo, taip pat pasitarnauja negatyvių ir pozityvių stereotipų sustiprinimui (Hilt, Lipschultz, 2005; Bramlett-Soloman, Wilson, 1989; Markson et al., 1989; Gantz et al., 1980; Gunter, 1998; Schramm, 1969).* (Soc)

(5) pavyzdyje matome du nuorodų lizdus – pirmajame paminėtas vienas šaltinis – (Estes, 2001). Tai nuoroda į unikalią vieno autoriaus išreikštą mintį, kurią savo argumentacijai pasitelkia disertacijos autorė. To paties sakinio antrajame lizde pateikiama daugianarė nuoroda į šešis šaltinius. Paprastai taip apibendrintai yra nurodoma į panašias teorinės minties mokyklas, ta pačia tema rašiusius autorius, panašius rezultatus pateikiančius tyrimus ir t. t. Priežasčių daugelio šaltinių pateikimui tame pačiame lizde gali būti įvairių, todėl vienaip ar kitaip vertinti tokį nurodymo būdą yra sunku. Galima konstatuoti tik tai, kad bet kuriuo atveju vieno šaltinio nuorodos išskirtinumas yra didesnis.

Kaip pastebi Swalesas (1981, 42), nėra aiškiai nustatytos ribos, kiek šaltinių gali būti viename lizde. Paties Swaleso tyrinėtose biomedicinos straipsnių įžangose didžiausias šaltinių skaičius viename lizde buvo 11. Daugiau apribojimų atsiranda tuomet, kai nuoroda į šaltinį yra integruota į sakinio struktūrą, bet apie tai plačiau kalbėsime kiek vėliau.

---

¹⁰ Lyginant du tekstus pagal atskirų žodžių ir jų pavartojimo skaičiaus santykį, abu tekstai turėtų būti vienodos apimties. Nors abi disertacijos nėra visiškai identiškios savo žodžių skaičiumi, jų apimtis panaši; be to, jų palyginimas čia pateikiamas tiesiog kaip metodikos iliustracija.

Sekdamos Swalesu (1981, 41), 2 lentelėje pateikiame abiejų disertacijų šaltinių pasiskirstymą viename nuorodų lizde (L_1 reiškia vieną šaltinį nuorodų lizde, L_2 – du šaltinius, L_3 – tris, ir t. t.).

Šaltinių skaičius	L_1	L_2	L_3	L_4	L_5	L_6	L_7	L_9	Iš viso
Lizdų skaičius Soc	568	63	15	12	2	2	1	1	664
Lizdų skaičius Kult	326	16	8	4	2	3	0	0	359

2 lentelė. Šaltinių skaičius viename nuorodų lizde ir lizdų, pavartotų disertacijose, skaičius

Abiejose disertacijose vieno šaltinio lizdų procentas panašus – tokie lizdai sudaro 86% sociologinėje disertacijoje ir 91% kultūrologinėje disertacijoje. Didžiausias šaltinių skaičius daugianariame kultūrologinės disertacijos nuorodų lizde yra šeši, o sociologinės disertacijos – devyni, tačiau tokių lizdų nėra daug.

Dar vienas įdomus rodiklis, tiesiogiai susijęs su nuorodų į šaltinius skaičiumi empirinius tyrimus aprašančiuose darbuose, yra jų pasiskirstymas teorinėje ir praktinėje analizės dalyse. Vienas iš empirinių darbų privalumų yra naujojo tyrimo sąsajos ir palyginimas su jau atliktais tyrimais; tai labiausiai atsiskleidžia praktinėje tyrimo dalyje. Kitaip sakant, įprastai nuorodos yra gausesnės teorinėje apžvalginėje dalyje, o praktinė dalis skiriama gautiems rezultatams aprašyti. Tačiau nuorodos į teorinę literatūrą, randamos praktinėje darbo dalyje gali rodyti glaudesnes teorijos ir praktikos sąsajas, geresnę teorinių nuostatų integravimą į praktinius tyrimus. Mūsų tyrinėtose disertacijose nuorodos į šaltinius praktinėje ir teorinėje dalyse pasiskirstė taip: sociologinė disertacija – teorinė dalis (75%), praktinė dalis (25%); kultūrologinė disertacija – teorinė dalis (56%), praktinė dalis (44%). Be abejo, nuorodų pasiskirstymas tarp teorinės ir praktinės dalių gali būti nulemtas tyrimo tematikos, tačiau šį rodiklį galima turėti galvoje, pavyzdžiui, vertinant studentų darbus ar publikuoti pateiktus straipsnius.

Įdomus ir žanrinis literatūros sąrašė nurodomų šaltinių aspektas: kas jame pateikta, kas dominuoja – monografija ar studija, dažniausiai įvardijama kaip knyga, straipsnis, disertacija, straipsnis rinkinyje ir t. t. Ši informacija gali atskleisti įdomias tarpdisciplinines mokslinio argumento kūrimo tradicijas. 1974 m. atliktas Meadows tyrimas parodė, kad knygos sudarė vos 10% fizikos literatūros sąrašo, 20% visų literatūros šaltinių biologijos ir 50% sociologijos ir istorijos darbuose (cit. Swales 1986, 39). Mūsų tirtose sociologinėje

disertacijoje dažniausiai pasitelkiamas šaltinių žanras¹¹ – straipsnis moksliniame žurnale (42%), o knygos sudarė tik 32% visų šaltinių. Be abejo, negalima daryti išvadų remiantis vieno šaltinio analize, tačiau gali būti ir taip, kad disciplininės šaltinių vartojimo tradicijos metams bėgant keičiasi. Kaip greitesnė rezultatų sklaidos priemonė gali imti dominuoti straipsniai moksliniuose žurnaluose. Kultūrologinėje disertacijoje, kaip galima buvo tikėtis, dominavo knygos (55%) ir straipsniai teminiuose rinkiniuose (25%), o straipsniai moksliniuose žurnaluose sudarė 13%.

Dar vienas svarbus nuorodų tyrimo aspektas yra nustatyti jau anksčiau minėtus kitų autorių tekstų panaudojimo būdus: citatą, parafrazę, laisvą persakymą ir t. t. ir palyginti, koks jų kiekybinis santykis moksliniame tekste. Jei bandytume įvertinti atskirų šaltinių svarbą, svarbesniu šaltiniu galėtume laikyti tą, kuris yra cituojamas, o ne persakomas. Straipsnio įvade jau minėjome citatos apibrėžimą, tai yra autentiškas cituojamojo teksto intarpas, nuo cituojančiojo teksto atskirtas kabutėmis arba pažymėtas kitu šriftu. Tačiau citata nelygu citatai. Kaip pastebi Swalesas (1986), yra įvairių aspektų, susijusių su citatų analize. Visų pirma tai citatų ilgis, kuris gali būti vienas žodis, pavyzdžiui, terminas (6), frazė, sakinytis arba pastraipa (7) ar net daugiau ištisinio teksto, įterpto į cituojantį tekstą:

(6) *Taip pat ir „glokalizacija“, pasaulinio masto persisluoksniavimo procesas (Bauman, 2007:109) [...]. (Soc)*

(7) *Richardsas teigia, kad „britaniškoji vienybė atsirado kaip puikiai suderinama su įvairove. Pasididžiavimas vietine dialektais parašyta literatūra, vietiniai pulkai, vietinė, regioninė civilinė ir provincinė tapatybė ne tik išliko, bet ir suvešėjo, ir puikiai derėjo su pasididžiavimu Britų imperija ir tauta būtent dėl pagrindinių elementų britiškumo.“ (Richards 1997, 7) (Kult)*

Yra ir daugiau aspektų, kuriuos Swalesas (1986) mini nuorodų į šaltinius tyrimų apžvalgoje, tokių kaip, pavyzdžiui, cituojamo šaltinio reikšmingumas naujam darbui: ar cituojamas šaltinis padeda suprasti cituojantįjį, ar tai yra tiesiog nuoroda, kad tam tikri tyrimai jau atlikti toje pačioje srityje ir t. t. Taigi čia jau kalbama apie citatų funkcijas, kurių yra labai įvairių ir kurios turėtų būti atskiro tyrimo objektas, nes būtent jos geriausiai atskleidžia citavimo vertę.

Šiame tyrime labai išsami citatų ir kitokių nuorodų analizė nebuvo atliekama, disertacijose panaudoti kitų autorių tekstai buvo skirstomi į citatas, persakymus ir percitavimus, kuriuos galima buvo atpažinti pagal formalius kriterijus, t. y. citatos atpažįstamos pagal kabutes, persakymai pagal kabučių nebuvimą, o percitavimai (t. y. citatos arba

¹¹ Apie šaltinio žanrą buvo sprendžiama pagal kiekvieno šaltinio dokumentaciją, pateiktą disertacijos literatūros sąrašė.

persakymai, perimti iš antrinių šaltinių) – pagal specifines nuorodas (*cit.* arba *cituota*). Tokie atvejai, kai citata būdavo pateikiama kartu su persakymu, kaip pavyzdyje (8), buvo priskiriami citatoms:

- (8) *Tad pokolonijinės teorijos tarpdiscipliniškumas, kad ir koks komplikotas būtų, atveria ir keletą svarbių sąlyčio taškų – tai, ką Williamsas ir Childsasas, pasiskolineję terminą iš Marie Luis-Pratt, pavadina teorinėmis „kontakto zonomis“ (Childs, Williams 1997, 185), kur su pokolonijine teorija susitinka ir susiliečia įvairūs diskursai – tokie kaip rasė, kalba, religija, lytis ir nacionalizmas.* (Kult)

Tyrinėjant citatų ir persakymų pavartojimą, dėmesys turėtų būti kreipiamas ir į nuorodų į juos detalumą: kitaip tariant, ar nuoroda yra pateikiama tik su metais, ar ir su puslapiu, t. y. konkrečia vieta šaltinio tekste. Pateikiant citatą yra būtina nurodyti ne tik cituojamo leidinio metus, bet ir puslapį. Tais atvejais, kai kito šaltinio mintis yra tik persakoma, ypač kai kalbama apibendrintai, pateikiami tik šaltinio metai. Tačiau jei kalbama apie konkrečius dalykus, nuoroda būna detali, nurodant ne tik persakomo šaltinio metus, bet ir puslapį.

Mūsų bandomasis tyrimas parodė, kad sociologinėje disertacijoje dominuoja persakymai – jie sudarė 87% visų nuorodų į šaltinius, 10% sudarė citatos, o percitavimai iš antrinių šaltinių – 3% (25 tokios nuorodos). Kultūrologinėje disertacijoje persakymai taip pat dominuoja (64%), tačiau dažniau nei sociologinėje disertacijoje remiamasi tiesioginiais šaltiniais juos cituojant (35%). Likęs 1% yra percitavimai (4 tokios nuorodos). Sociologinėje disertacijoje detalizuotos nuorodos su puslapiais sudarė 30% visų nuorodų, kultūrologinėje disertacijoje detalizuotos nuorodos buvo gerokai dažnesnės (59%). Galima sakyti, kad šios tendencijos iliustruoja skirtingas disciplinines tradicijas ir epistemologinį pobūdį. Kultūrologinėje disertacijoje argumentas tarsi išsivysto iš rašančiojo autoriaus diskusijos su cituojamais autoriais, todėl nuorodos dažnai yra detalizuotos, o sociologinėje disertacijoje, atrodo, svarbiau ne tiksliai kito autoriaus mintis, bet pati informacija, kuri dažniau yra bendresnio pobūdžio. Tai patvirtina dar vienas nuorodų tyrimo aspektas – jų integracija į sakinio struktūrą.

Vienas iš dažniausiai empiriniuose nuorodų į šaltinius tyrimuose taikomų klasifikacinių modelių yra Swaleso (1990) integruotų ir neintegruotų nuorodų samprata. Integruota nuoroda laikoma tokia nuoroda, kai naujame darbe panaudojamo šaltinio autoriaus pavardė yra sakinio sintaksinėje struktūroje. Tai gali būti citata (10), persakymas (9) ir (11), arba percitavimas, o nurodomo šaltinio autoriaus pavardė sakinyje gali eiti veiksniu (9) ar kita sakinio dalimi (10)–(11):

- (9) *Taip, pavyzdžiui, E.Goffmanas (2000), socialinius vaidmenis prilygindamas dramoje atliekams vaidmenims, parodo, kad jie nebūtinai turi (o dažnai visai*

neturi) ką nors bendra su gilumine esybe ar autentiškumu, bet paprastai išreiškia/atitinka konkrečios visuomenės moralinius reikalavimus ir idealus. (Soc)

- (10) Britų vykdyta Sueco kampanija, **pasak McCombe'o**, buvo „militaristinė sėkmė, bet politinė ir ekonominė katastrofa“ (McCombe 2002, 82), po kurios neišvengiamai ateina imperialistinės Anglijos galios pabaiga. (Kult)
- (11) Pomodernios senėjimo teorijos, pavyzdžiui, **M. Featherstone ir M. Hepworth (1990, 1991, 1993) senatvės kaukės teorija, L.Machat-From (2010) priskirta antrai (santykio tarp savasties ir kūno) teorinei perspektyvai, pabrėžia kūno svarbą: ji teigia esant įtampą tarp senstančio žmogaus išorės – veido, kūno, funkcinių gebėjimų silpnėjimo – ir jaunatviško vidinio tapatumo jausmo.** (Soc)

Neintegruota nuoroda yra tokia, kai nurodomo šaltinio autorių pavardės nėra sakinio sintaksinės struktūros dalis, bet nurodomos skliaustuose¹². Neintegruota nuoroda, taip pat kaip ir integruota, gali nurodyti į citatą (12), persakymą (13) ar percitavimą (14):

- (12) *Blekpūlas, pagrindinis darbininkų klasės atstovų atostogų kurortas, nuo pat Viktorijos laikų buvo ypač laisva vieta, kur „turistai turėjo galimybę pamiršti save ir pasinerti į erotinius malonumus, kurie buvo neprieinami niekur kitur jų gyvenime“ (Mazierska, Rascaroli 2003, 216).* (Kult)
- (13) *Jei sociologai linkę elgesio priežasčių ieškoti anapus individo – kultūroje, socialinėje struktūroje ar socialinėje situacijoje (Gecas, 1982:2), tai psichologų paklaida – jų pernelyg „vidinis“ žvilgsnis į elgesio priežastis (Ross, 1977), dar įvardijamas kaip tyrimų vidinio validumo pabrėžimas, kuris apsiribodavo svarstymais, ar laboratorijoje gautos išvados gali būti apibendrinamos platesnei aplinkai (Deaux, 1993).* (Soc)
- (14) *Makro reguliavimo lygmenyje toks spaudimas galimas kaip „simbolinė prievarta“ arba dominavimas (Bourdieu, 1980, cit. De Federico de la Rúa, 2007).* (Soc)

Tokie atvejai, kai į šaltinius buvo referuojama apibendrintai, žodžiais *autoriai, tyrimai, teorijos* ir t. t., taip pat buvo priskirti neintegruotoms nuorodoms, kadangi sakinio sintaksinėje struktūroje nėra nurodomos konkrečios referuojamų šaltinių autorių pavardės, pavyzdžiui:

- (15) *Dauguma stigmos tyrinėtojų pabrėžia ją esant socialinį konstruktą ir nurodo, kad skirtingu laiku ir skirtingose kultūrose kinta požymiai, elgesys ar grupės, kurie yra stigmatizuojami (Crocker et al., 1998, Jones et al., 1984).* (Soc)

---

¹² Neintegruotoms nuorodoms taip pat būtų priskirtos ir tiksluosiuose bei biomedicinos moksluose vartojamos numeracinės nuorodos, t. y. kai nuorodą sudaro skaičius, atitinkantis eilės numerį literatūros šaltinių sąrašė, pateikiamas laužtiniuose skliaustuose, pavyzdžiui, [1].

- (16) *Kai kurie autoriai atkreipė dėmesį į šią problemą, netgi pateikė tapatumo apibrėžčių klasifikacijas, beje, mažai panašias viena į kitą (Bendle, 2002; Finnegan, 1997; Fearon, 1999; Howard, 2000).* (Soc)

Nemažai autorių yra pastebėję, kad integruotos nuorodos rodo rašančiojo norą į pirmąjį planą iškelti nurodomą šaltinio autorių, t. y. tampa svarbu, kam būtent priklausoma ar percituojama mintis. Neintegruotos nuorodos, atvirkščiai, labiau pabrėžia ne minties autorių, bet pačią mintį (Hyland 1999, 344), plg. (17) ir (17a) pavyzdžius:

- (17) *Kaip šmaikščiai pažymi Nagaraja, komercinis Indijos kinas yra žiūrovui ne tik pramoga, bet ir šventykla, teisingumo rūmai bei psichiatrijos klinika (Nagaraj 2007, 87).* (Kult)
- (17a) *Komercinis Indijos kinas yra žiūrovui ne tik pramoga, bet ir šventykla, teisingumo rūmai bei psichiatrijos klinika (Nagaraj 2007, 87).*

Kaip matome (17) pavyzdyje, toks nuorodos į šaltinį integravimo būdas suteikia rašančiajam autoriui galimybių pateikti papildomų aptariamojo autoriaus vertinimo elementų. Be to, kai nuoroda į šaltinius yra integruota, tekstą tarsi lengviau skaityti, nes jis yra siejamas su šaltiniu. Vis dėlto yra pastebimi tam tikri tarpdisciplininiai integruotų ir neintegruotų nuorodų vartojimo tekste ypatumai. Hylando (1999) atlikti tyrimai parodė, kad jo tirtuose aštuonių disciplinų moksliniuose straipsniuose beveik išskirtinai dominavo neintegruotos nuorodos, išskyrus filosofijos mokslinius straipsnius, kuriuose buvo žymiai dažniau vartojamos integruotos nuorodos. Mūsų tirtos disertacijos rodo panašias tendencijas: kultūrologinėje disertacijoje 66% nuorodų į šaltinius buvo integruotos, o sociologinėje disertacijoje tokios nuorodos sudarė tik 20%. Tai nenuostabu, nes pagal argumentacijos kūrimo pobūdį kultūrologija yra artimesnė filosofijai nei sociologija.

5 Apibendrinamosios išvados

Šiame bandomajame tyrime aptarėme įvairius nuorodų į šaltinius moksliniame tekste rodiklius: nuorodų tankį, literatūros sąrašė pateikiamų šaltinių publikavimo metus, pasikartojančių šaltinių dažnį, šaltinių įvairovės procentinį paskaičiavimą, vienanarių ir daugianarių nuorodų lizdų santykį, nuorodų pasiskirstymą teorinėje ir praktinėje darbo dalyse, literatūros šaltinių žanrinį santykį, citatų, persakymų ir percitavimų pasiskirstymą, jų pristatymą tekste ir nuorodų detalumą. Apibendrinant galima pastebėti, kad aptartos disertacijos atskleidžia skirtingus šaltinių panaudojimo būdus. Kultūrologinėje disertacijoje yra daugiau citatų, taigi šaltiniai dažniau labiau integruojami į tekstą, pabrėžiant patį šaltinį ir nurodant ne tik jo išleidimo metus, bet ir konkrečią vietą tekste. Dažniau pasirinktas integruotas nuorodų į šaltinius būdas leidžia rašančiajam

iškelti į pirmą planą cituojamo šaltinio autorių bei suteikia daugiau galimybių išreikšti savo vertinimą. Sociologinėje disertacijoje konkretaus šaltinio autoriai rečiau minimi sintaksinėje sakinio struktūroje, t. y. dominuoja neintegruoti šaltinių persakymai su labiau apibendrinta nuoroda į metus, bet ne į konkrečias vietas šaltiniuose. Nuorodų tankis yra didesnis sociologinėje disertacijoje, joje taip pat daugiau šaltinių, paminėtų tik vieną kartą. Kultūrologinėje disertacijoje dažniausiai pasitelkiamas žanras yra knygos, dominuoja šaltiniai išleisti XXI amžiuje, o nuorodos į juos beveik vienodai pasiskirsto teorinėje ir praktinėje dalyse. Sociologinėje disertacijoje dominuojantis žanras – straipsnis moksliniame žurnale, dažniau pasitelkiami XX amžiaus šaltiniai, kurie aptariami teorinėje darbo dalyje. Vienanarių nuorodų lizdai yra dominuojantys tiek vienoje, tiek kitoje disertacijoje, tačiau daugianarių nuorodų lizdų dažniau pasitaiko sociologinėje disertacijoje, o tai rodo, kad daugelio autorių pateikimas viename lizde gali būti būdingesnis socialinių mokslų disciplinoms. Kaip jau minėta, šie skirtumai gali būti sąlygoti skirtingų disciplinų ir paties tyrimo pobūdžio.

Daug daugiau įžvalgų apie tai, kaip šaltiniai yra naudojami ir integruojami, galima būtų pateikti atlikus jų funkcijų tyrimus. Tačiau ir apžvelgti nuorodų tyrimo būdai gali praversti siekiant įvertinti studentų mokslinius darbus, tarpkultūrinius ir tarpdisciplininius šaltinių vartojimo įpročius ir susiklosčiusias tradicijas. Diachroniniai nuorodų į šaltinius tyrimai galėtų atskleisti mokslinės minties, argumentacijos ir tradicijų pokyčius, galbūt pavyktų nustatyti kitų kultūrų, o mokslui vis labiau tampant interdisciplininiu, ir kitų disciplinų poveikį. Taip pat labai praverstų interviu su patyrusiais įvairių disciplinų ir skirtingų citavimo kultūrų mokslininkais, su besimokančiais rašyti akademinį tekstą, galinčiais nurodyti pagrindinius sunkumus, su kuriais susiduria sintezuodami ir apžvelgdami mokslinę literatūrą.

Duomenų šaltiniai

- Rapolienė, Gražina. 2012. *Ar senatvė yra stigma? Senėjimo tapatumas Lietuvoje*. Daktaro disertacija. Vilnius: VU leidykla.
- Valančiūnas, Deimantas. 2013. *Tapatybės konstravimas Britanijos ir Indijos kine: pokolonijinis aspektas*. Daktaro disertacija. Vilnius: VU leidykla.

Literatūros sąrašas

- Bitinienė, Audronė. 2005. Mokslinis stilius ir jo intertekstualumas. *Žmogus ir žodis* 1, 68–72.
- Damošius, Saulius. 2007. Vertinimo raiška mokslinio stiliaus tekstuose. *Lituanistica* 53 (4), 51–62.

- Ding, Ying, Guo Zhang, Tamy Chambers, Min Song, Xiaolong Wang & Chengxiang Zhai. 2014. Content-based citation analysis: the next generation of citation analysis. *Journal of the Association for Information Science and Technology* 65 (9), 1820–1833.
- Fairclough, Norman. 2003. *Analysing Discourse. Textual Analysis for Social Research*. London, New York: Routledge.
- Fløttum, Kjersti, Trine Dahl, Torodd Kinn. 2006. *Academic voices: across languages and disciplines*. Amsterdam, Philadelphia: John Benjamins Publishing Company.
- Hyland, Ken. 1999. Academic attribution: citation and the construction of disciplinary knowledge. *Applied Linguistics* 20 (3), 341–367.
- Hyland, Ken. 2003. Self-citation and self-reference: credibility and promotion in academic publication. *Journal of the American Society for Information Science and Technology* 54 (3), 251–259.
- Hyland, Ken. 2005. *Metadiscourse: exploring interaction in writing*. London, New York: Continuum.
- Hyland, Ken. 2009. Writing in the disciplines: research evidence for specificity. *Taiwan International ESP Journal* 1 (1), 5–22.
- Koženiauskienė, Regina. 2007. Intertekstualumas: referencija, tariamas dialogas ir kitos stilistinės raiškos formos. *Lietuvių kalba* 1. Internetinė prieiga: <http://www.lietuviukalba.lt/index.php/lietuviu-kalba/issue/view/103>. Žiūrėta 2014.12.15
- Leonavičienė, Aurelija. 2003. Citavimas lietuvių ir prancūzų politinėje spaudoje. *Kalbotyra* 53 (3), 46–54.
- Marcinkevičienė, Rūta. 2008. *Žanro ribos ir paribiai. Spaudos patirtys*. Vilnius: Versus Aureus.
- Mur Dueñas, Pilar. 2009. Citation in business management research articles: a contrastive (English-Spanish) corpus-based analysis. *Cross-linguistic and cross-cultural perspectives on academic discourse*. Eija Suomela-Salmi & Fred Dervin, eds. Amsterdam, Philadelphia: John Benjamins Publishing Company. 49–60.
- Ritchie, Anna, Stephen Robertson & Simone Teufel. 2008. Comparing citation contexts for information retrieval. *CIKM, 08 Proceedings of the 17th ACM conference on Information and knowledge management*. 213–222.
- Small, Henry. 2011. Interpreting maps of science using citation context sentiments: a preliminary investigation. *Scientometrics* 87, 373–388.
- Swales, John Malcolm. 1981. *Aspects of article introductions*. Birmingham: the University of Aston.
- Swales, John Malcolm. 1986. Citation analysis and discourse analysis. *Applied Linguistics* 7 (1), 39–56.
- Swales, John Malcolm. 1990. *Genre Analysis: English in academic and research settings*. Cambridge: Cambridge University Press.

- Voverienė, Ona. 2000. Knygotyrinių ir informacijos mokslų leidinių citavimo analizė (1949–1998). *Knygotyra* 36, 133–147.
- White, Howard D. 2004. Citation analysis and discourse analysis revisited. *Applied Linguistics* 25 (1), 89–116.

Įteikta 2015 m. kovo mėn.